

İBRAHİM KOLUNSAĞ**

Bilinmeyen Bir 15. Yüzyıl Şairi Serâyî*

An Unknown 15th Century Poet Serâyî

Ö Z E T

Eski Türk edebiyatı alanında yapılan bilimsel çalışmaların temelini oluşturan edebî eserlerin (konumuz gereği divanların) tespit ve neşrinde günümüzde önemli mesafeler alınmıştır. Ancak, her geçen gün kaynaklarda yer almamış şairlerin ve dolayısıyla eserlerinin ortaya çıkarılması alan-daki mevcut birikime yeni katkılar sağlamaktadır.

Serâyî, II. Bayezid Dönemi şairlerindedir. Bu dönem, 16. yüzyılda klasik hüviyetini kazandığı kabul edilen divan şiirini hazırlaması açısından bir “geçiş dönemi” olarak kabul edilir. Yüzyılın Şeyhî, Ahmet Paşa ve Necâtî gibi büyük şairlerinin eserleri öncülüğünde böyle bir dönemi daha iyi anlamayı sağlayacak metinler -özellikle müellifinin elinden çıkmış olanlar- kendi başına sahip oldukları değerinin yanında sonraki yüzyıllara göre eldeki eser sayısı bakımından daha nadir olmaları dolayısıyla da kıymetlidir. Bu makalede, şairin yaşadığı dönemin divan şiiri açısından genel özellikleri kısaca belirtildikten sonra Serâyî'nin hayatına dair bilgiler divanından elde edilen verilerle ortaya konmuştur. Viyana Millî Kütüphanesi Mixt. 1446 numarada kayıtlı müellif hattı divan tanıtımının ardından yine eserden hareketle Serâyî'nin şiiri/şairliğine dair beyitleri, dil ve üslup özellikleri, dönem şairleriyle olan benzerlikleri örneklandırılmeye çalışılmıştır.

ANAHTAR KELİMELE R

Serâyî, Şeyhî, Ahmet Paşa, Necâtî, Divan, 15. yüzyıl, II. Bayezid.

A B S T R A C T

There has been considerable development in the study and evaluation of literary works in the field of Classical Turkish Literature. But with each passing day, the discovery of previously unknown poets and their poems contribute new information to the already available accumulated knowledge.

Serâyî is a poet of the Bayezid II period. This period is regarded as a “transitional period” in which the Divan poem earned its classical identity in the 16th century. The texts of the century authored by poets Şeyhî, Ahmet Paşa and Necatî make it possible for us to conceive this period better – the ones that were registered by the authentic authors in particular – are valuable on their own besides being valuable because of how rare they are compared to the next century. In this article, having mentioned the general characteristics of the Divan poetry during which the poet lived, information about Serâyî's life obtained from his works is presented. Using the Vienna National Library Mixt. 1446 records, the Divan of the poet is introduced. Based on his canon, Serâyî's couplets on poetry and poems, his language and style is exemplified, as well as his similarities with the other poets of his period.

KEYWORDS

Serâyî, Şeyhî, Ahmet Paşa, Necâtî, Divan, 15th Century, II. Bayezid.

* Makalenin Geliş Tarihi: 16.04.2017 / Kabul Tarihi: 18.05.2017.

Bu makale, İstanbul Kültür Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü'nde tamamlanan “Serâyî Divânı (Notlandırılmış Metin-İnceleme)” başlıklı doktora tezinden üretilmiştir.

** Öğr. Gör. Dr., İstanbul Kültür Üniversitesi Fen-Edebiyat Fakültesi Türk Dili ve Edebiyatı Bölümü, (i.kolunsağ@iku.edu.tr).

Giriş

II. Bayezid Dönemi, 16. yüzyılda klasik hüviyetini kazandığı kabul edilen divan şiirini hazırlaması açısından bir “geçiş dönemi” olarak nitelenir. Kavramın daha anlaşılır olabilmesi ise Eski Anadolu Türkçesinin, tarihî gelişimine bağlı olarak, Fatih Sultan Mehmet ve II. Bayezid döneminde geldiği noktayla açıklanabilir.

Bugünkü bilgilere göre, Anadolu sahasında yazılmış 11. ve 12. yüzyıllardan kalma Türkçe eser mevcut değildir. 13. yüzyılda ise elimizde pek sınırlı sayıda Türkçe eser bulunduğu bakılırsa bu dönem, Türkçenin -çoğunluğu teşkil eden ve dolayısıyla edebî dilin temsilcisi olan Farsça eserlerin yanında- yazı dili/edebî dil olma yolundaki ilk adımları olarak değerlendirilebilir. Anadolu’da Oğuzcaya dayalı yazı dilinin (Eski Anadolu Türkçesi) kuruluş devri asıl olarak Beylikler Dönemi’ne (13. yüzyıl sonlarından 15. yüzyıl ortalarına kadar) rastlar. Fetihler ve hızla gelişen ticaret yolları sayesinde zenginleşen beyler, zenginlikleriyle orantılı olarak imar faaliyetlerine, bilime, sanata ve edebiyata karşı ilgi göstermiş, saraylarında âlimleri ve sanatkârları himaye etmişlerdir. Beylerin İslam kültürü ve edebiyatı ile ilgili okumak istedikleri eserleri maiyetlerindeki sanatkârlardan Türkçeye çevirmelerini istemeleri, Türkçe eserler yazma faaliyetini hızlandırmıştır. Ayrıca, sanatçılar, çoğunluğu teşkil eden Türklere hitap etmek arzusuyla onlara kendi dillerinde yazmayı tercih etmiştir (Tekin 2002: 501-3). Çeşitli ilimlerden “faydalı” bilgileri edinme, ilme yeni başlayanların bu bilgileri öğrenmesinin yanında bilgiyi halka da yayma, tercüme faaliyetlerine yön veren diğer sebeplerdir. Özetle, telif veya tercüme Türkçe eser üretmek Beylikler Dönemi’nin en önemli özelliklerindedir (Kartal 2008: 325). Tüm bu gelişmeler sonucunda bu dönem dilinin geniş bir halk kitlesi için yazılan eserlerle sade, külfetsiz, Türkçe kelimelerin Arapça-Farsça kelime ve terkiplere göre çoğunlukta olduğu bir özellik taşıdığını belirtmek gerekir.

Eski Anadolu Türkçesinin tarihî gelişimi açısından 15. yüzyılın ikinci yarısı ise dilin artık klasik Osmanlı Türkçesine doğru evrildiği dönemdir. Fatih Sultan Mehmet Dönemi’nde, askerî ve siyasi başarılarla paralel olarak Türk dilinde de büyük bir gelişme görülür. Özellikle, Orta Asya Türk Devleti Çağataylılar ile olan kültürel bağlar, Ali Şir Nevâyî ve onun

yakın dostu Molla Câmî'nin, Türk edebiyatına yalnız kendi dönemlerinde değil sonraki yüzyıllarda da büyük etki etmesi sonucunu doğuracaktır. Böylece, "Çağataylıların kültür ve edebiyatının ayrılmaz bir parçası olan İran edebiyatı dilde de etkisini göstermiş, şiirlerde artık sadece Arapça-Farsça kelimeler, deyimler, atasözleri olduğu gibi Türkçeye çevrilerek okunmakla yetinilmemiş, Farsçadaki şiirsel ifadeler bütün ayrıntılarıyla söz ve anlam oyunları, çağrışımlar, kalıplaşmış imajlar ve geleneksel motiflerle Türk şiirine girmiştir" (Tekin 2002: 516).

Fatih Dönemi, gerek kendisinin etrafında topladığı şairler gerekse şehzadeleri ve ricalinin himaye ettiği şairlerle oluşan edebî çevrelerle de dikkat çekmektedir (ayrıntı için bkz. İpekten 1996). Hükümdarın, şehzadelerin ve devlet ricalinin himaye ve teşviklerindeki memurların/divan kâtiplerinin (ki bunların çoğu şairdir) ikballerini de düşünerek üstlerini memnun etmek için yazdıkları methiyeler ve methiye türündeki gazeller bu döneme kadar ön planda olan tercüme edebiyatının ve mesnevilerin önüne geçmiştir. Dolayısıyla divan tedvin etme bu dönemden itibaren daha da ön plana çıkarak divan şiiri geleneği boyunca birincil yerini koruyacaktır.

"Fâtih devrinin sonlarında ve II. Bayezid devri başlarında verilen eserlerle Türkçe bir kültür dili olarak gelişimini tamamlamıştır. II. Bayezid devrinde Anadolu ve Rumeli artık şairler kaynağı, başkent İstanbul da Doğu'nun kültür ve bilim merkezi haline gelmiştir" (Şentürk ve Kartal 2007: 210). Bu dönem eserlerinde bahsi geçen geçiş döneminin özellikleri olarak "birçok Türkçe kelime, Arapça ve Farsça anlamdaşlarıyla yan yana kullanılmakta, edatlar ile birbirine bağlanmış uzun iç içe yabancı cümleler yanında kısa, açık ve Türkçenin yapısına uygun cümleler de yer alabilmektedir. Türkçenin sevimli ve canlı deyimleri yine yer yer varlığını korumaktadır. Ne var ki, bir önceki yüzyıla oranla artık denge Türkçenin aleyhine dönmeye başlamıştır" (Korkmaz 2013: 110).

Türkçenin gelişim süreçlerine dair tüm özellikler şüphesiz edebî eserler yoluyla incelenebilmektedir. 15. yüzyılda başta padişah, şehzadeler ve devlet adamları olmak üzere birçok şairden bahsedilebilir. Yüzyılın başında Sultan II. Murad'dan başlayarak Fatih Sultan Mehmet (Avnî) ve II. Bayezid (Adlî); şehzadelerden Cem Sultan ve Korkud (Harîmî); devlet adamlarından Vezir Mahmut Paşa (Adnî) ve Nişancı

Mehmet Paşa (Karamanî) sanatı himaye etmeleri yanında kendi yazdıkları şiirlerle de yüzyılın edebî çevresini oluştururlar. Bunlara Melihî, Mesihî, Hamdullah Hamdi, Cemâlî; ilk kadın şairler Zeyneb Hanım ve Mihrî Hatun; divan oluşturamayıp/divanı günümüze ulaştırmayıp mecmualarda şiirleri bulunan birçok şair ve tıpkı bu çalışmaya konu olan Serâyî gibi yeni çalışmalarla yüzyılın şimdiye kadar keşfedilmemiş şairleri eklenebilir. Ancak, 15. yüzyılın herhangi bir şairi hakkında hüküm vermek gerektiğinde hemen daima Şeyhî, Ahmet Paşa ve Necâtî isimleri anılır. Yüzyılın bu üç büyük şairinin dönemin edebî zevkini belirlemede öncü olduğu nazire mecmualarından da anlaşılmaktadır. Örneğin *Mecma'u'n-Nezâ'ir*'de en çok zemin şiir sahibi şairler arasında Ahmet Paşa 51, Necâtî 42 ve Şeyhî 27 şiirle ilk üç sırayı almaktadır. Mecmuadaki tüm nazirelerin yaklaşık beşte biri (1035 şiir) Ahmet Paşa'ya yazılmıştır. Necâtî'ye yazılan nazirelerin sayısı 437 ve Şeyhî'ye yazılanlar da 359 adettir (Köksal 2001: 145). *Pervane Bey Mecmuası*'nda ise Necâtî'nin 102, Ahmet Paşa'nın 70 ve Şeyhî'nin 21 zemin şiiri kayıtlıdır. Zemin şiirlere yazılan nazirelerde ise 1008 şiirle Ahmet Paşa ilk sıradadır. Ardından 859 şiirle Necâtî gelir. Şeyhî'ye ise 318 nazire yazılmıştır (Gıynaş 2014: 19). Dolayısıyla 15. yüzyılın şiir anlayışını bu üç şair ekseninde oluşturmak yanlış olmayacaktır. Nitekim Serâyî'nin dil ve üslup özellikleri incelendiğinde ve Ahmet Paşa, Necâtî ve Şeyhî ile olan benzerliklerine bakıldığında dönem özellikleri ile şairin gelenekteki yeri de ortaya çıkmış olacaktır.

Serâyî'nin Biyografisine Dair

Şairler için birincil kaynaklar olan tezkirelerde (Babacan 2007; Kut 1978; Canım 2000; Kılıç 2010; Kutluk 1978 ve 1997; Solmaz 2005; İsen 1994; Kurnaz ve Tatçı 2001; Yavuz ve Özen (ty); İpekten vd. 1988; İsen vd. 2002),¹ devlet kademelerinde görev alan şahsiyetler, şeyh ve bilginlerle

¹ Serâyî, II. Bayezid dönemi şairi olduğundan öncelikle 16. yüzyıl tezkireleri tarandı. 17. yüzyıl ve sonrasındaki tezkireler taranmakla beraber genellikle dönemlerinin şairlerini ele aldığından (örneğin, *Rıza Tezkiresi*, *Safâyî Tezkiresi*, *Sâlim Tezkiresi* vd. Bilgi için bkz. Levend 1998) burada kaynak olarak gösterilmedi. Bununla beraber tüm tezkirelerden hareketle oluşturulan kimi kaynaklar da incelenmiş ve kaynak gösterilmiştir.

ilgili biyografik eserlerde (Tan 2007; Özcan 1989; Arslan 2013; Müstakimzade 1978; Ahmed Resmi Efendi 1269; Yüksel ve Köksal 1998; Akbayar 1996) ve dönemle ilgili Osmanlı kroniklerinde (Yavuz ve Saraç 2003; Unat ve Köymen 1957; Hoca Sadeddin Efendi 1279; Uğur 1997; Atik 2001; Çuhadar ve Uğur 1990; Bilge 2012; Danişmend 1971) Serâyî hakkında herhangi bir bilgiye ulaşılamamıştır. Dolayısıyla, şair için söylenecekler ancak eldeki tek kaynak olan eserinden yapılacak çıkarımlardan ibaret olacaktır.

Şairin adının Resul oğlu Muhammed/Mehmed olduğu *Divan*'ın ferağ kaydında geçmektedir. Ayrıca, Serâyî, II. Bayezid için yazdığı kasidelerin birinde memduh unvanı (Sultan Bayezid bin Muhammed Han) ile kendi ismi arasında ilgi kurarak bunu teyit etmektedir:

Nāmuma nām-ı şerīfūñi şehā münşī-i ğayb
İtdi hoş vech-ile ser-nāme vü 'unvān-şekil (M12/54)²

Şairin doğum yeri, doğum ve ölüm tarihleri hakkında bir bilgimiz yoktur. Ancak, II. Bayezid Dönemi şairi olduğu yazdığı kasidelerden ve eserinin tamamlanma tarihinden (h. 903/m. 1498) anlaşılmaktadır. Ayrıca, bir mütekerrir murabba (T29) ve II. Bayezid'e yazılmış iki kasidede (M6 ve M13) Yavuz Sultan Selim adının geçmesi şairin Bayezid ve Selim arasındaki iktidar mücadelesinin sonucunu beklediğini gösterebileceğinden³ ve Yavuz'un saltanatı 1512-1520 yılları arasında olduğundan Serâyî'nin 16. yüzyılın başlarında hayatta olduğu sonucu çıkarılabilir. İlâveten, şair yine Bayezid için yazdığı terci'-bendin (T15) bir beytinde Şam'ın fethinden bahsetmektedir ki bu fetih, Yavuz tarafında 1516 yılında yapılmıştır.⁴

² Parantez içinde verilen şiir ve beyit numaraları tarafımızca tamamlanan doktora tezine gönderme yapmaktadır ve yazının bundan sonraki kısmında yalnızca metin içinde yer alacaktır (bkz. Kolunsağ 2016).

³ Özellikle M13'te şairin Bâyezîd kelimesi üzerine işaret koyarak kenara "Sultân Selîm" yazması bu varsayımı güçlendirmektedir. Selim saltanata geçtiğinde şair kasideyi yeni sultana sunmayı planlıyor olmalıdır.

⁴ Dolayısıyla şair, divanını tamamladıktan sonra eseri üzerinde eklemeler/düzeltilmeler yapmaya devam etmiş olmalıdır.

Serâyî, divanını Bursa'da tertip ettiğini yine ferağ kaydında belirtmiştir.⁵ Şairin memleketinin veya yaşadığı yerin Bursa olabileceğine dair ipucu sadece bundan ibaret değildir. Aşağıdaki beyitte şair, sevgilinin hasretiyle gözyaşlarının Bursa'daki Pınarbaşı (Bursa'nın en eski su kaynaklarından biri) gibi olduğunu söylemektedir:

Gözleri yaşı Serâyî'nün Pınarbaşı bigi
 Hâsretüñle Bursa'nuñ oldu firāvân çeşmesi (G455/7)

Öte yandan hayatının tamamının Bursa'da geçmediği, şairin Tebriz'de bulunduğu da anlaşılmaktadır:

İy Serâyî şehr-i Tebrîz oldu Bursa fi'l-meşel
 Nîl-gün eşküm kenârında anuñ Sürh-âbidur (G109/7)

Bazı beyitlerdeki gurbet vurgusu şairin memleketinden ayrı kaldığı düşüncesini desteklemektedir:

Her dem hayâlün firkat [ü] gamda añup cân virdügi
 Budur ki ğurbetde kişi bir âşināya kef geçer (G90/5)

Şairin mesleği ile ilgili söylenebilecekler eserinin dışında bulabildiğimiz yegâne bilgiyle ilintilendirilebilir: Ahmet Paşa'nın İstanbul kütüphanelerindeki yazma divanlarından biri Paşa henüz hayatta iken 1494 yılında Serâyî tarafından istinsah edilmiştir (bkz. Tarlan 1966: XV). Bu durumda, her ne kadar kaynaklarda adı geçerse de şairin Ahmet Paşa çevresinde oluşan edebî çevrede bir yeri olduğu, belki de mesleğinin hattatlık⁶ veya kâtiplik olduğu düşünülebilir. Nitekim yazdığı kasidelerden biri (M17) de Melikü'l-Küttâb Hayreddin adınadır. Başka bir şiirinde de -bugünkü ifadeyle söylersek- çok defter kitap karıştırdığını söylüyor:

Mecmû'a-i hüsnüñe bedel görmemişem lîk

⁵ Şairin Bursa'da hayatının sona ermiş olma ihtimaline dayanarak incelenen bir çalışmadan da (bkz. Atlansoy 1998) sonuç elde edilememiştir. Bu çalışmada *Ravza-i Evliyâ'* dan *Güldeste-i Riyâz-ı İrfân'a Gülzâr-ı Sulehâ'* dan *Yâdigâr-ı Şemsi'* ye dokuz adet Bursa vefeatnamesi ve tezkirelerden hareket edilmiştir.

⁶ Konuyla ilgili şu kaynaklar da (Cunbur 1982; Bilge 1939 ve 1947; Kemal 1928; Mirza Habib Efendi 1306) taranmış ancak herhangi bir kayda rastlanmamıştır.

Kıldım niçe biñ defter ü dīvānı teferrüc (M20/15)

Şair için aradığı himayeyi bulamamış olduğu söylenebilir.⁷ Bazı beyitlerinde bir beklenti içinde olduğunu ifade ediyor:

Bir nazar kılsañ Serâyî'ye n'ola iy şāh-ı hüsn
Niçe yıldur hıdmetüñ bābında şurur kıl bigi (G427/5)

Hatta borç içinde olup yardım talep ettiği de görülüyor:

Bahr-ı deyn aşdı başumdan meded iy Hızr-kağem
Demidür şut elümi luřf-ıla vir baña necāt (Muk3/8)

Tüm bunlar şairin rahat bir hayat sürmediği, belki de dışlanmış olduğu ihtimalini akla getirmektedir. Serâyî; tanınan, sevilen ve himaye edilen bir şair olsaydı herhâlde kaynaklarda yer alır, divanının nüshaları kütüphanelerde olur ve tedavülde daha çok şiiri olurdu. Ancak, bugün itibariyle şairin elimizde -tespit edilebildiği kadarıyla- bu çalışmayla tanıtılan müellif hattı divanı ve mecmualarda birkaç parça şiiri bulunmaktadır. Zamanında belli bir şöhrete sahip olmuş olsa bile kaynakların ve eserin bize verdiği bilgiler yukarıda anlatılanların ötesine geçememektedir.

Dīvân-ı Serâyî

Serâyî'nin elimizde bulunan yegâne eseri divanıdır. Viyana Millî Kütüphanesi Mixt. 1446 numarada kayıtlı olan bu eserin müellif hattı olduğu, h. 903 yılında Bursa'da tedvin edildiği ferağ kaydında Serâyî tarafından belirtilmiştir. Yurtiçi ve yurtdışı kütüphane kataloglarında yapılan araştırmalarda *Divan*'ın başka bir nüshasına rastlanılmamıştır.⁸

⁷ Şairin yaşadığı II. Bayezid dönemine bir ait inâmât defteri de (bkz. Erünsal 2008) kontrol edildi fakat ismine rastlanılmadı. Bu defter 909-917/1503-1512 tarihlerinde hükümdarın şairler de dâhil çeşitli şahıslara ihsanlarını içermektedir. Buradan şairin saraydan destek görmediği veya desteklense bile divanını 903/1498 yılında tamamladığından bunun kayıt altına alınmadığı düşünülebilir.

⁸ Ancak, şairin bazı mecmualarda kayıtlı şiirleri tespit edilmiştir: Millî Kütüphane 06 Mil Yz A 485 numaralı yazmada (48a) 1 şiir (G136); British Library Add. 11525 numarada kayıtlı yazmada (30a, 35a, 38b ve 39a) 4 şiir (G175, G373, G374 ve *Divan*'ın

Nüsha tavsifi ise katalog bilgilerine⁹ göre şöyledir: 210 varaklık nüsha dekoratif rozetli koyu kırmızı deri kapak içinde, sarımsı kâğıtlara ta'lik hatla, kırmızı cetvelli (cetveller altın yaldızlıdır) çift sütun üzerine yazılmıştır. Her sayfada 13 satır bulunur ve ölçüleri 18x12-11x17'dir. Nüshanın kimi yerlerinde rutubet lekeleri vardır. 209b yaprağındaki mührü göre nüshanın sahibi Zülfikar bin Abdullah'dır.

Baş tarafı ve ortasından (112a ve 116a sonrası) birkaç yaprak eksik olan *Divan*, şiirlerin tertibine göre müretteptir. Şair, eserin sonunda beyit sayısını 5215 olarak vermektedir. Eldeki beyit sayısı ise 5120'dir. Her sayfada ortalama 13 beyit olduğundan eserin toplam eksikliğinin 3 veya 4 yaprak olduğu söylenebilir. Eserdeki ilk şiirde, dört halife övgüsü söz konusudur. Bu durumda, eserin başında; muhtemel bir dibace, tevhit, münacat ve naat türünde şiirler olmalıdır. Eserin ortasında ise -çok sayıda olmasa da- eksik gazeller olduğu anlaşılmaktadır.

Divan'da 17 kaside, 5 terkîb-bent, 3 terci'-bent, 1 muaşşer, 1 müseddes, 7 muhammes (2'si tahmis), 18 murabba, 2 müstezad, 490 gazel (1'i mesnevî nazım şekliyle gazellere başlangıç olarak ve 2'si Farsça), 4 kıta, 1 manzume, 10 rubai (dörtlük) ve 47 beyit (1'i Farsça) olmak üzere toplam 606 şiir yer almaktadır.

Bir 15. Yüzyıl Şairi Olarak Serâyî

Şairlerin **edebî kişilik**lerinin değerlendirilmesinde devirlerinin bir nevi eleştirilenleri konumunda olan tezkire yazarlarının görüşleri önemli bir dayanak noktasıdır. Tezkireler, bilindiği üzere; şairin doğumu, ölümü, eğitimi, mesleği vb. biyografik bilgileri vermekle beraber dili, üslubu, etkilendiği veya etkilediği şairler, özetle şairliği hakkında da görüş bildirirler. Dolayısıyla bir şairin edebî kişiliğinden bahseden çalışmaların hemen tamamı tezkirelerin şair hakkındaki yorumlarını doğal olarak referans göstermekte veya doğrudan şair hakkında söylenenleri alıntılanmaktadır. Edebî kişiliğin belirlenmesinde bir başka düzey de şairin kendi-

gazeller kısmının "T1" kafiyesinde kopuk yaprak dolayısıyla eksik olan bir gazel) ve *Câmiü'n-Nezâ'ir*'de Ahmed-i Dâ'î'nin bir kasidesine yazıldığı belirtilen 2 şiir (G4 ve G5) (bkz. Morkoç 2003, 76-77).

⁹ Eserin aslını görme imkânı olmadığından katalog bilgilerini aktarıyoruz (bkz. Balic 2006: 290-91).

sinin şiir veya şair hakkındaki görüşleridir ki bunlar ya dibacelerde ya da ilgili eserin/eserlerin arasına serpiştirilmiş beyitlerde bulunmaktadır.

Serâyî ile ilgili olarak tezkirelerde kayıt yoktur. Divanının baş tarafı eksik olduğundan dibace yazıp yazmadığı da bilinmemektedir. Bu durumda eldeki tek hareket noktası *Divan*'ın kendisidir. Dolayısıyla, Serâyî'nin şiiri/şairliğine dair beyitleri, dil ve üslup özellikleri, dönem şairleriyle olan benzerlikleri eserinden elde edilen verilerle belirtilebilir.

Gelenekte hemen her şairin sözün/şiirin tanımlanması ile ilgili olarak yaptığı üzere şiirin/nazmun cevhere benzetilmesi Serâyî için de söz konusudur ve şairin sözleri cevher/inci olunca övdüğü kişiye verebileceği hediye de doğal olarak şiirleri olacaktır:

Deryâ-dilâ Serâyî'ye luţf eyle kıl nazar
Vaşfuında oldı sözleri çün dürr-i şâhvâr (M16/49)

Her kişi bir hediye virür tapuña velî
Bu nazm-ı cevheriyle du'â kıldı yâdgâr (M16/50)

Yine geleneksel olarak, güzel söz ve şiir "sihr-i helal" olarak nitelenir. Şair ancak bu sihirli sözlerle sevgiliyi etkileyebilir:

Şerâyî sen mehi nazmıyla eylese teşhîr
'Aceb mi sözünü sihr-i helâle beñzetdüm (G238/7)

Sözün niteliği ile ilgili olarak değerlendirilebilecek bir başka unsur ise şaire Allah tarafından ilham edilmiş olmasıdır:

Bu Şerâyî nice rengîn diye-di vaşf-ı ruḥun
Cānib-i Ḥaḳ'dan eger ḳalbine ilhām olmasa (G59/5)

Şairin şiirine dair söylediklerinin belli bir kısmı ise şiirin işlevi ile ilgilidir. Bunlardan ilki şairin içinde bulunduğu durumu muhatabına iletmede şiirin bir "tercemân" olmasıdır:

Derd-i derûn-ı ḥālını saña Şerâyî'nün
Kim dirdi olmasa arada tercemân ḳalem (G252/5)

Şiirin bir başka fonksiyonu ise kalıcı olmasıdır. Şair, dünyanın geçiciliği karşısında sevgilinin güzelliğini, geçip gitmeden, şiir sayesinde kayıt altına almaktadır:

Bâkî kılmaz bu cihân gördi Serâyî yârüñ
Vaşf-ı hüsnini kamu yazdı vü defterde kodı (G422/7)

Şairin kimi beyitlerinden beğendiği/etkilendiği şairlere dair bilgiler de edinilmektedir. *Divan'* da, Hz. Peygamber zamanında yaşamış meşhur şair Hassan ve kasideleriyle ünlü meşhur İran şairi Selman, Fars ve Türk edebiyatlarında birçok şaire örnek olmuş Nizamî, aşk ve tasavvufa dair gazellerdeki seçkin yeriyle Kemâl-i Hucendî, Türk edebiyatındaki etkisi yüzyıllara yayılmış Hâfız-ı Şîrâzî, Sa'dî ve yine gazel sahasında büyük başarı göstermiş Hâcû-yı Kirmânî, Serâyî'nin (çoğunlukla kendi şiirini överken) andığı şairlerdendir:

Ger göre nazmın Serâyî'nüñ Nizâmî vü Kemâl
Vaşf-ı hüsnünde_eydeler bu Hâfız u H'âcû mıdır (G65/11)

Serâyî'nin, geleneğin çizmiş olduğu çerçeve de göz önünde bulundurularak, döneminde beğenilen veya beğenilme ve okunma beklentisi olan bir şair olduğuna dair ipuçlarının varlığına, benzer beyitlerinden biri örnek olarak verilebilir:

Leblerüñ vaşf ideli oldı müferrih şî'rüm
Her kim okırsa olur gönce bigi cânı ferah (G39/10)

Serâyî Divanı **dil özellikleri** bakımından incelendiğinde, “geçiş dönemi” özelliklerini tespit etmek mümkündür. Bu özelliklere hâl eklerinin eksiz veya birbirinin yerine kullanımları, Eski Anadolu Türkçesi dönemi metinlerinin incelenmesiyle oluşturulan eklerle ilgili bir çalışmada gösterildiği üzere (Gülsevin 2011), bir örnek olarak gösterilebilir.

‘Ârifâna kıl temâşâ iy ahi gel bâğ için[de]¹⁰
Hem-demüñ olsun yanuñca bir niğâr-ı nâzenin (M4/VI/5)

Eski Anadolu Türkçesi devresinde iyelik eki almış isimlerin belirtme hâl eklerini almaksızın belirli nesne oldukları görülür (Gülsevin 2011: 34):

Her kaçan kim ‘azm-i seyr-i serv-i bustân eyleseñ
Yollaruñ[1] sâyl bigi iy şeh gelüp tutar çemen (M6/42)

¹⁰ Düşen ekler köşeli paranteze alınmıştır. Bunlar metinde yer almamaktadır.

Tamlamalarda da dönem metinlerinde sıkça rastlanan ek düşmeleri mevcuttur. Bazen ilk isim genitif eki almadığı halde izafet tayinli bir mana taşımaktadır. Aruz vezni dolayısıyla ekin düşürülmesinden dolayı ortaya çıkan bu şekil “eksiz tayinli izafet” olarak kabul edilmelidir (Timurtaş 1977: 67):

Cānān[ın] lebi[nin] ḥadīşini iy dil mükerrer it
Ṭūṭī-i cān mezāķını pür şehd ü şekker it (G33/1)

Eklerde düşme olarak görülebilecek yukarıdaki örneklere ilaveten metinde var olup farklı işlevlerde kullanılan ekler de mevcuttur. Örneğin, yönelme hâl eki fonksiyonunda kullanılan belirtme hâl eki:¹¹

Hālūmi görse ķamu ḥalk-ı cihān yana beni (T21/V)

Serâyî Divanı’nda Farsça yapılı tamlamalar, alıntı unsurlarla kurulmuş belirtili veya belirtisiz¹² Türkçe yapılı tamlamalar bir arada bulunmaktadır. Yukarıda bunlara ilave olarak “eksiz tayinli izafet” de örneklenmiştir. Ancak, şairin alıntı unsurlar da kullansa bunları Türkçe söz dizimi mantığının etkisi içinde ifade ettiği görülmektedir:

Ġamzeñüñ nāveki peykānları iy kaşı kemān
Sīnemi deldi revān cāna geçer döne döne (G383/5)

Beyitte “gamze”, “nāvek” ve “peykān” kelimeleriyle Türkçe yapılı tamlama kurulmuş daha sonra da âdeta halk şiirinden alınmış “iy kaşı keman” hitabıyla gayet doğal bir Türkçe söyleyiş yakalanmıştır. *Divan*’da tıpkı tamlamalarda olduğu gibi birleşik sıfatlarda da alıntı unsurlar Türkçe yapıyla ifade edilebilmektedir:

Rüz u şeb bülbül bigi feryād u efgān itmeden
Sen semen-sīmā dehānı ğonce gül-rüdur murād (G41/6)

Türkçede birinci unsuru çoğu zaman iyelik eki almış bir kelime, ikinci unsuru sıfat işlevinde olan kelime grubuna “isnat grubu”¹³ denir ve bu yapı Arapça ve Farsça yapılı birleşik sıfatları karşılar (Develi 2001:

¹¹ Altı çizili dizilmiştir.

¹² “devrānun rūyı”, “lebün kandi”, “dil murgı” ... vb.

¹³ “canu tez (adam)”, “sütü bozuk (herif) vb.

141). Yukarıdaki beyitte “semen-sîmâ” ve gül-rû” birleşik sıfatlarının yanında “dehânı gonce”, bahsi geçen Türkçe söz dizimindeki isnat grubunun Farsça kelimelerle oluşturulmasıdır.

Şair kimi zaman bu yapıya giren kelimelerden birini Türkçe kullanmaktadır:

İy lebi çeşme-i Kevşer **yüzi** cennet **özi** hür
Dîde-i cāna ruḥuñ nūr durur ḳalbe sürür (G111/1)

“Geçiş dönemi” dil özellikleri için belki de en dikkat çekici örneklerden biri aşağıdaki beyittedir. Birinci dizede alıntı unsurların Türkçeye isnat grubu oluşturması, ikinci dizede ise yalnızca Farsça yapılı birleşik sıfatlar söz konusudur. Bu durum şairin her iki yapıyı aynı beyitte kullandığını göstermektedir:

Lebi ḡonce gözi şūḥ u özi şeng
Semen-sîmā sehî-ḳad gül-ḳabā-pūş (G177/2)

Şairin **dili ve üslubu** ile ilgili söylenebilecek en önemli özellik onun ahenge olan belirgin ilgisidir. Denilebilir ki, Serâyî şiirini yöneten en önemli mekanizma doğrudan sestir. Ses ve söz tekrarları, ikilemeler, edebî sanatlardan lafzî olanların yoğunlukla kullanımı, şairin aruzla ilgili tasarrufları, kafiye ve redif tercihleri hep bu yargıyı destekleyecek şekilde *Divan*'da yer almaktadır.

Şiirde bir mısra içinde veya art arda gelen mısralar arasında aynı ünsüzlerin tekrarlanmasına “aliterasyon” denir. Ünlüler tekrarlandığında ise “asonans” meydana gelir (Kocakaplan 2002: 22). Böylece oluşan ses tekrarları şiirde ahengi sağlayan unsurlardandır. Aşağıdaki beyitte d sesleriyle aliterasyon yapılmıştır.

Düşeli **dil dūr** **derdā** sen yüzi meh-tābdan
Geçdi āh u nālem iy cān zārî-i **dūlābdan** (G308/1)

Şair, aşağıdaki matla beytinde kafiye ve redifin kazandırdığı ses zenginliğine aynı görevdeki kelimeleri de (“âvâre”, “âşüfte”, “şûrîde” ve “bî-çâre”) kullanarak katkı sağlamıştır. Asonans yalnızca kelime sonlarındaki “e” sesleriyle değil “â” ve “ü” sesleriyle de dikkat çekmektedir.

Di-berā zülfüñ ucından olup āvāre göñül
Yürür āşüfte vü şürīde vü bī-çāre göñül (G232/1)

Divan şiirinde ünlü ve ünsüzlerin uyumunun yanı sıra bunu da aşan, benzer hecelerle kullanılmasıyla oluşturulan uyum da vardır (Macit 2005: 64). Bir başka deyişle bu tür kullanımlarda aliterasyon ve asonans bir aradadır. *Divan*'da bunun örneklerine sıkça rastlanmaktadır. Aşağıdaki beyitte "sa", "bâ" ve "çîn-çün" hece ve kelimelerinin tekrarı vardır.

Şabâ bâğ için anuñ-çün kılar Çîn
Meger pür-çîn şaçıñdan almış ol bû (G326/3)

Divan şiirinde bir anlatım tekniği olarak değerlendirilen birli, ikili, üçlü, dördü ve beşli söz tekrarları ahengi sağlamak açısından edebî sanatlardaki ses ve söz tekrarlarına göre daha sistemli kullanımlardır (Macit 2005: 19). Serâyî'nin şiirlerinde daha çok birli, ikili ve sırasıyla azalarak diğer tekrarlar yer almaktadır. Birli söz tekrarları, tekrarlanan sözcüğün beyit içerisindeki yerine göre farklı şekillerde tasnif edilebilir (bkz. Dilçin 2010: 62-102). Burada yalnızca kullanım sıklığı bakımından ilk sırada olan birli tekrarlardan bir örnek verilmiştir:

Görelî **band**-i ser-i zülfini sevdâ-yı göñül
Cân atup özini kayd itmege ol **bende** gider (G53/3)¹⁴

Şair ikilemeleri de ahengi sağlayan diğer unsurlarla ve edebî sanatlarla bir arada kullanmaktadır. Ses tekrarları, birli söz tekrarı, cinas sanatı ve ikilemenin bir arada olduğu bir beyit örneği şöyledir:

Mestâne çeşmüñüñ yine cānâ ne âli var
Kim cān u diller almağa biñ biñ me'âli var (G58/1)

Şairin şiirde başlıca ritim aracı olan aruzla ilgili tasarruflarına verilecek bir örnekle ahengi sağlamada bu ritmik unsurun da nasıl kullanıldığını dair ipucu verilebilir. Sözelimi, *Divan*'da sıkça kullanılan, ünlüden ünlüye ve vezin etkisiyle yapılan geçici düşmeleri -birçok

¹⁴ Burada birinci dizedeki kelimenin rediften önce tekrarı söz konusudur. Aynı gazelin peş peşe üç beytinde birli tekrarların üç farklı şeklini (bir sonraki beyitte kelimenin kafiye ve redif dışında tekrarlanması ve sonrakinde de aynı dizede yapılan kelime tekrarı) örnekleyebilmek şairin bu konudaki bilinçli tercihinin bağlı olmasıdır.

inceleyicinin çeşitli çalışmalarda belirttiği üzere- bir aruz kusuru olarak değil ahengi sağlamaya yönelik bir üslup özelliği olarak değerlendirmek gerekir: Aşağıdaki dizede “Kerrâr” kelimesinin ikinci hecesinde med yapılmadığında (ki bu aruz kusuru olmakla beraber tüm şairlerde rastlanılabilecek bir durumdur) ulamaya da gerek kalmaz. Ancak şair hem med hem de ulama yaparak bilinçli bir tercihte bulunmuş ve bunu imlada da belirtmiştir.

Haydar-ı kerrâr ki_ol şâh-ı güzîn-i muttakî (M2/III)

Serâyî'nin üslup özelliği olarak belirtilen bu ulamaların 15. yüzyılın diğer şairleri tarafından da -bir kusur değil ustalık olarak sayılıp bilerek ve isteyerek- tercih edildiğini Mustafa Canpolat, “*Mecmû'atü'n-Nezâ'ir*” yayımındaki notlarında belirtmiştir (Canpolat 1995: 254).

Serâyî, yukarıda anlatılan dil ve üslup özellikleriyle geleneğin 15. yüzyıldaki temsilcilerinden biridir. Özellikle, “geçiş dönemi” şairleriyle benzeşen dil ve üslup bu hükmü vermeyi gerektirir. Bahsi geçen dönem şairlerinin en önde gelenlerinden Necâtî hakkında şöyle deniliyor:

...Fars edebiyatındaki örnekleri doğrultusunda ve özellikle padişah ve şehzadeler başta olmak üzere yönetici elit zümrenin himayesinde Osmanlı şiiri klasik biçimini almaya başlamıştır. Bu bakımdan Necâtî'nin şiiri hem geçmişe hem de geleceğe yönelik açılımları içinde barındıran ilgi çekici özelliklere sahiptir. Türkçenin Anadolu'da şiir dili haline geliş sürecinde yaşadığı bütün deneyimleri Necâtî Divanı'nda estetik bir istif anlayışına uygun olarak buluruz. Aynı şekilde Necâtî'nin şiiri sadeliği ile âşık tarzını benimseyen şairleri, yerlilik arzusuyla Zâtî ve Bâkî'yi, ulaştığı lirizm ve içtenliğiyle Fuzûlî'yi haber veren bir potansiyele sahiptir. ...Bütün bu özellikleriyle Necâtî Bey, divan şiirinin klasikleşme sürecine geçiş dönemini temsil etmektedir (Macit 2006: 33-34).

Serâyî için de benzer özellikleri sıralamak mümkündür. Aşağıdaki beyit sade ve samimi söyleyişler için verilebilecek örneklerden yalnızca biridir.

Gitmege 'azm eylemiş dir geldi cānān el-vedā'
 Tırma sen dağı bu tenden eyle iy cān el-vedā' (G188/1)

Benzer şekilde, konuşma dilinin de özelliklerini yansıtan bir beyit aşağıdadır.

Didüm iy dost ki bir būsene biñ cān vireyin
Nāz-ıla kıldı tebessüm dir igen az bigi (G431/5)

Necâtî, hemen tüm tezkireciler tarafından mesel söylemedeki ustalığıyla anılır. Serâyî Divanı'nda da atasözleri ve deyimler¹⁵ sıkça yer alır.

Kılmaz heves gönül koyuban gayra zülfini
Hoşdur kişiye kandası kendü vaşancığı (G469/7)

Bâkî habercisi olabilecek bir beytinde de şair şöyle söylüyor:

Yār-ıla iy Serâyî şahn-ı çemende hoşdur
Nüş eyle cām-ı gül-gün kim irdi çağ-ı lāle (G371/5)

Şair rediften aldığı ilhamla (veya özellikle seçtiği bu redifle) yazdığı gazelinde lirik bir söyleyiş yakalamıştır. Derd, hüzn, âh, gam, hicr gibi kelimeler -bilindiği üzere- Fuzûlî'nin üslubunda ağırlıkla yer alır:

Derd-ile hem-nefes ü hüzne enīs eyleyüp âh
Hicre münis gama yār eyledi yār ayruluğı (G416/3)

Necâtî ile Serâyî arasında örneklendirilen bu benzerlikler diğer dönem şairlerinden örneklerle daha da genişletilebilir. Bu amaçla Serâyî Divanı'na bakıldığında herhangi bir nazire kaydı düştüğü şiir görülmemektedir. Nazireleri belirlemedeki en önemli kaynaklar olan nazire mecmualarında da Serâyî'ye dair bir kayıt yoktur.¹⁶ Ancak, yukarıda bahsedildiği gibi Serâyî'nin dil ve üslubundaki benzerlikler de göz ardı edilemez.

¹⁵ Örnek beyitin ilk dizesi "gönül zülfünü bırakıp da gayra heves etmez" şeklinde ifade edilebilir. Burada deyim "heves kılmak"tır. Ancak, şair "koyuban" zarf-fiilini özne olan gönül kelimesinin yanına getirerek ikinci bir deymi de (gönül koymak) çağrıştırmaktadır. İkinci dize ise atasözü değerindedir. Şairin deyim ve atasözlerine olan ilgisini gösteren bu ve benzeri örnekler *Divan* geneline yayılmıştır.

¹⁶ *Câmiü'n-Nezâ'ir*'de tespit edilen 2 şiir konu için yeterli veri sağlamamaktadır.

İlgili benzerlikleri belirlemek için öncelikle nazire kavramının tanımlanmasında ön plana çıkan unsurlar olan vezin, kafiye/redif ve eda birliği (Köksal 2006: 13-21) kriter olarak alınmış ve 15. yüzyıl divan şiirini temsil kabiliyeti en yüksek şairler olan Şeyhî, Ahmet Paşa ve Necâtî ile Serâyî Divanı'ndaki gazeller ortak redifler bağlamında karşılaştırılmıştır. Bunun sonucunda nazire olabilecek şiirlerden örnek beyitler aşağıda verilmiştir.¹⁷

Serâyî

Luğf-ıla çıkşa h̄ âbgehüñden o mihr-rû
Gören şanur ki burc-ı şerefden kamer çıkar (G68)

Ahmet Paşa

Ol serv-i sîm-ten soyunub çıkşa câmeden
Cismın gören şanur ki bulutdan kamer çıkar (Tarlan 1966: 167)

Serâyî

¹⁷ Burada her şairden yalnızca birer örnek verilmiştir. Daha fazlası için; ilgili şiirin önce redifi, sonra tarafımızca hazırlanmış Serâyî Divanı'ndaki numarası, daha sonra da diğer şairin/şairlerin kısaltması ve ilgili kaynaktaki sayfa numarası verilen şu örneklere bakılabilir: "salup" G23, AP 131; "-ı dürüst" G29, N 167 ve AP 137; "iy dost" G30, Ş 116 ve AP 133; "it" G33, Ş 114; "leziz" G49, AP 145 ve N 177; "yiter" G51, N 192; "-i var" G58, N 228; "oturur" G59, AP 191; "yazar" G74, AP 165; "-idür" G79, N 199; "olmuşdur" G119, Ş 144 ve N 197; "sabr" G123, AP 170; "-i var" G127, Ş 148 ve AP 177; "-ı nâz" G144, AP 193 ve N 288; "yaraşmaz" G152, AP 195; "göz" G154, AP 202; "laruz biz" G162, N 287; "henüz" G169, AP 198; "-a heves" G174, AP 203; "zeyn eylemiş" G178, N 299; "âteş" G182, AP 204 ve N 298; "-dan haz" G186, AP 210 ve N 303; "-sı yok" G198, Ş 174; "gerek" G203, AP 229; "-ı çeşmümün" G220, Ş 180 ve N 330; "-a perçemün" G224, N 345; "idicek" G225, AP 220; "gül" G229, AP 237; "-üm benüm" G242, AP 258; "olmuşam" G245, AP 262; "-yı subh-dem" G249, AP 255; "kılam" G257, AP 263; "-umdur benüm" G266 ve G267, AP 257; "-um İbrâhîm" G277, AP 248; "-lanmasun" G279, AP 286; "yandum elünden" G306, AP 270; "âyine" G339, N 461; "-lar tâze tâze" G341, AP 295; "her gice" G348, AP 289; "olmasa" G368, N 426; "döne döne" G383, N 430; "ola" G406, Ş 107; "ola" G408, N 158; "beni" G409, AP 325; "ayrılığı" G414, AP 330; "uyhusı" G417, AP 349; "-de kodı" G422, AP 327; "-um bigi" G423, AP 321; "bigi" G427, AP 319 ve N 541; "bigi/gibi" G428, AP 340 ve N 531; "bigi/gibi" G430, N 494; "-ı bigi" G432, AP 326; "sen gideli" G433, AP 323; "olmadı" G436, N 498; "ola mı" G442, Ş 242 ve AP 333; "dahı" G450, Ş 244-5; "didi" G451, N 554; "didükleri" G457, Ş 239; "-e düşdi" G481, AP 348.

Haṭṭ-ı sebzi la'l-i cān-baḥşında ol 'İsā-demüñ
Hızır'dur gūyā ki gelmiş āb-ı hayvān üstine (G405)

Necâtî

Hat belürmiş la'l-i nâbun çevresinde dostum
Çıka gelmiş gūyiyâ Hızır āb-ı hayvān üstine (Tarlan 1997: 476)

Serâyî

Ney bigi her nefes geçe 'ömri enīn-ile
Anuñ ki hem-dem olmaya bir nāzenīn-ile (G381)

Şeyhî

Geçsün figân u nâle vü derd ü enīn ile
Şol ömr ki sürilmeye bir nāzenīn ile (Biltekin 2003: 216)

Hemen belirtmek gerekir ki zemin şiirlerle nazireler arasında vezin açısından farklılıklar olabilmekte, kafiyesi ve/veya redifi kimi zaman da muhtevası farklı şiirler nazire mecmualarında yer alabilmektedir (Köksal 2006: 27-38). Bu bağlamda yukarıda yalnızca ortak rediflerden hareketle verilen örnekleri daha da arttırmak mümkündür. Söz gelimi, aşağıdaki şiirler aynı redifte olup kafiyeleri farklı olmasına rağmen nazire olarak değerlendirilebilir.

Serâyî

Didüm melek misin ya beşer didi iksi de
Didüm güneş misin ya kamer didi iksi de (G393)

Şeyhî

Didüm bu cān mıdur ya beden didi iksi de
Didüm ki gül midür ya semen didi iksi de (225)

Ayrıca, redifsiz şiirler arasında kafiye ortaklıklarıyla bulunabilecek nazireler, farklı nazım şekillerine yazılan nazireler yukarıya eklenebilir ve 15. yüzyılın diğer şairlerinden de örnekler gösterilebilir. Ancak, tüm bunlardan sağlanacak fayda verilen örnekleri pekiştirmekten öteye gitmeyecektir.

Sonuç

Eski Türk edebiyatı alanında -metin neşri çalışmalarının neredeyse sonuna gelindiği düşünülen günümüzde- bilinmeyen bir şair ve onun müellif hattı divanının tanıtılması edebiyat tarihine bir katkı olarak değerlendirilebilir.

Şairin hayatı ile ilgili söylenebilecekler ise ancak eserinden elde edilen bilgilerle sınırlı kalmıştır. Her ne kadar Osmanlı biyografi geleneği kendi içinde doyurucu ve asla göz ardı edilemeyecek bilgiler aktarsa da özellikle çalıştığımız alanda tüm şairlerle ilgili bilgilerin bu kaynaklarda bulunamayabileceği bir kere daha tecrübe edilmiştir.

Şairin dili ve üslubu ile ilgili söylenebilecek en önemli özellik onun ahenge olan belirgin ilgisidir. Divanından hareketle, Serâyî'nin doğrudan bir "ses şairi" olduğu söylenebilir. Ayrıca, "geçiş dönemi" şairleri içinde Serâyî'nin; atasözlerini, deyimleri, günlük konuşma dili özelliklerini şiirinde sıkça kullanması ve alıntı unsurları Türkçe söz dizimi mantığıyla ifade etmesi gibi özellikleriyle Türkçeden yana olan tavrı dikkat çekmektedir.

Yukarıda verilen örnekler Serâyî ile dönem şairleri arasındaki benzerlikleri ortaya koymakta, şairin gelenek içindeki yerine işaret etmektedir. Geleneğin bir birikim meselesi olduğu düşünüldüğünde bir sonraki yüzyılda Bâkî'de görülen söyleyiş mükemmelliği -şairin dehası yanında- 15. yüzyıl şairlerinin kendisine hazırladığı zeminle de ilgilidir. Bu bakımdan Serâyî'nin şairliğini belli bir düzeyde tanımlamak yerine onun dil ve üslup özelliklerinden örnekler vererek bu zemine yaptığı katkı ön plana çıkartılmaya çalışılmıştır. Şairin belki de başka bir bağlamda

Ḥüsnuñ kitâbı vaşfını cân-ıla her nefes
Yazar Şerâyî defter ü dīvân ola diyü

dediği gibi Serâyî Divanı tüm yönleriyle bu çabanın ürünüdür.

Kısaltmalar

- AP : Ahmet Paşa
G : Gazeller
h. : Hicrî
M : Medhiyeler
m. : Miladi
Muk: Mukatta'ât
N : Necâtî
Ş : Şeyhî
T : Tercî'ât
ty : Tarih yok

KAYNAKÇA

- Ahmed Resmi Efendi (1269), *Halifetü'r-Rüesa*, İstanbul: Takvimhane-i Amire.
- Akbayar, Nuri (1996) (Haz.), *Mehmed Süreyya, Sicill-i Osmanî*, İstanbul: Tarih Vakfı Yurt Yayınları.
- Arslan, Mehmet (2013), *Osmanzade Ahmed Taib, Hadikatü'l-Vüzera ve Zeyl-leri*, İstanbul: Kitabevi.
- Atik, Kayhan (2001) (Haz.), *Lütfi Paşa, Tevârih-i Âl-i Osmân*, Ankara: Kültür Bakanlığı Yayınları.
- Atlansoy, Kadir (1998), *Bursa şairleri, Bursa Vefeyatnamelerindeki Şairlerin Biyografileri*, Bursa: Asa Kitabevi.
- Babacan, İsrail (2007), "16. Asırda Osmanlı Sahası Şâirleri Hakkında Yazılmış "Tezkire-i Mecâlis-i Şu'arâ-yı Rûm" Adlı Tanınmayan Bir Tezkire", *Bilig*, 40, 1-16.
- Balic, Smail (2006), *Katalog Der Türkischen Handschriften Der Österreichischen Nationalbibliothek*, Ankara: Türk Tarih Kurumu Yayınları.
- Bilge, Kilisli Rıfat (1939) (Haz.), *Nefeszade İbrahim, Gülzar-ı Savab*, İstanbul: Güzel Sanatlar Akademisi.
- , (1947) (Haz.), *Suyolcuzade Mehmed Necib, Devhatü'l-Küttab*, İstanbul: Güzel Sanatlar Akademisi.

- Bilge, Reha (2012) (Haz.), *Matrakçı Nasuh, Tarih-i Sultan Bayezid*, İstanbul: Giza Yayıncılık.
- Biltekin, Halit (2003), *Şeyhi Divanı (İnceleme-Tenkitli Metin-Dizin)*, Doktora Tezi, Ankara: Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Canım, Rıdvan (2000) (Haz.), *Latîfi, Tezkiretü'ş-Şuara ve Tabsıratü'n-Nuzama*, Ankara: Atatürk Kültür, Dil ve Tarih Yüksek Kurumu.
- Canpolat, Mustafa (1995), *Mecmû'atü'n-Nezâ'ir*, Ankara: Türk Dil Kurumu Yayınları.
- Cunbur, Müjgan (1982) (Haz.), *Gelibolulu Ali Mustafa Efendi, Hattatların ve Kitap Sanatçılarının Destanları (Menakıb-ı hünerveran)*, İstanbul: Kültür ve Turizm Bakanlığı Yayınları.
- Danişmend, İsmail Hami (1971), *İzahlı Osmanlı Tarihi Kronolojisi*, İstanbul: Türkiye Yayınevi.
- Develi, Hayati (2001), *Osmanlı Türkçesi Kılavuzu 2*, İstanbul: Bilimevi Yayınları.
- Dilçin, Cem (2010), *Fuzulî'nin Şiiri Üzerine İncelemeler*, İstanbul: Kabalcı Yayınevi.
- Erünsal, İsmail (2008), *Türk Edebiyatı Tarihinin Arşiv Kaynakları*, Harvard: Harvard University.
- Gıynaş, Kamil Ali (2014) (Haz.), *Pervane Bey Mecmuası*, Eskişehir: Eskişehir Valiliği Yayını.
- Gülsevin, Gürer (2011), *Eski Anadolu Türkçesinde Ekler*, Ankara: Türk Dil Kurumu Yayınları.
- Hoca Sadeddin Efendi (1279), *Tacü't-Tevarih*, İstanbul: Tabhane-i Amire.
- İpekten, Haluk (1996), *Divan Edebiyatında Edebî Muhitler*, İstanbul: Millî Eğitim Bakanlığı Yayınları.
- İpekten, Haluk, Mustafa İsen, Recep Toparlı, Naci Okçu ve Turgut Karabey (1988), *Tezkirelere Göre Divan Edebiyatı İsimler Sözlüğü*, Ankara: Kültür ve Turizm Bakanlığı Yayınları.
- İsen, Mustafa (1994) (Haz.), *Gelibolulu Ali Mustafa Efendi, Kühü'l-Ahbar'ın Tezkire Kısım*, Ankara: Atatürk Kültür, Dil ve Tarih Yüksek Kurumu.
- Kartal, Ahmet (2008), *Şiraz'dan İstanbul'a, Türk-Fars Kültür Coğrafyası Üzerine Araştırmalar*, İstanbul: Kriter Yayınevi.

- Kemal, İbnülemin Mahmud (1928) (nâşir), *Müstakimzade Süleyman Sa'deddin Efendi, Tuhfe-i Hattatin*, İstanbul: Devlet Matbaası.
- Kılıç, Filiz (2010) (Haz.), *Âşık Çelebi, Meşairü'ş-Şuara*, İstanbul: İstanbul Araştırmaları Enstitüsü Yayınları.
- Kocakaplan, İsa (2002), *Açıklamalı Edebî Sanatlar*, İstanbul: Türk Edebiyatı Vakfı Yayınları.
- Kolunsağ, İbrahim (2016), *Serâyî Dîvânı (Notlandırılmış Metin-İnceleme)*, Doktora Tezi, İstanbul: İstanbul Kültür Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Korkmaz, Zeynep (2013), *Oğuz Türkçesinin Gelişimi*, Ankara: Türk Dil Kurumu Yayınları.
- Köksal, M. Fatih (2001), *Edirneli Nazmî Mecma'ü'n-Nezâ'ir (İnceleme-Tenkitledi Metin)*, Doktora Tezi, Ankara: Hacettepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- , (2006), *Sana Benzer Güzel Olmaz, Divan Şiirinde Nazire*, Ankara: Akçağ Yayınları.
- Kurnaz, Cemal ve Mustafa Tatçı (2001) (Haz.), *Mehmet Naili Tuman, Tuhfe-i Naili: Divan Şairlerinin Muhtasar Biyografileri*, Ankara: Bizim Büro Yayınları.
- Kut, Günay (1978) (Haz.), *Sehî Bey, Heşt-Behişt*, Harvard: Harvard University.
- Kutluk, İbrahim (1978) (Haz.), *Kınalızade Hasan Çelebi, Tezkiretü'ş-Şuara*, Ankara: Türk Tarih Kurumu Yayınları.
- , (1997) (Haz.), *Beyanî, Tezkiretü'ş-Şuara*, Ankara: Türk Tarih Kurumu Yayınları.
- Levend, Agah Sırrı (1998), *Türk Edebiyatı Tarihi*, Ankara: Türk Tarih Kurumu Yayınları.
- Macit, Muhsin (2005), *Divan Şiirinde Âhenk Unsurları*, İstanbul: Kapı Yayınları.
- , (2006), "İlk Klasik Dönem (Şiir)", *Türk Edebiyatı Tarihi 2*, İstanbul: Kültür ve Turizm Bakanlığı Yayınları.
- Mecmua-i Eş'âr*, Ankara Millî Kütüphane, 06 Mil Yz A 485.
- Mirza Habib Efendi (1306), *Hat ve Hattâtân*, Kostantiniye: Matbaa-i Ebüzziya.
- Morkoç, Yasemin Ertek (2003), *Eğridirli Hacı Kemal'in Camiü'n-Nezair'i: (Metin ve Mecmua Geleneği Üzerine Bir İnceleme)*, Doktora Tezi, İzmir: Ege Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.

- Müstakimzade Süleyman Sa'deddin Efendi (1978), *Devhatü'l-Meşayih*, İstanbul: Çağrı Yayınları.
- Özcan, Abdülkadir (1989) (Haz.), *eş-Şekaiku'n-Nu'maniyye ve Zeyilleri*, İstanbul: Çağrı Yayınları.
- Poetical Miscellanies*, British Library, Add. 11525.
- Solmaz, Süleyman (2005) (Haz.), *Ahdî, Gülşen-i Şu'ara*, Ankara: Atatürk Kültür, Dil ve Tarih Yüksek Kurumu.
- Şentürk, Ahmet Atilla ve Ahmet Kartal (2007), *Eski Türk Edebiyatı Tarihi*, İstanbul: Dergah Yayınları.
- Tan, Muharrem (2007) (Çeviren), *Osmanlı Bilginleri, eş-Şakaiku'-nu'maniyye fi Ulema'id-devleti'l-Osmaniyye*, İstanbul: İz Yayıncılık.
- Tarlan, Ali Nihat (1966), *Ahmed Paşa Divanı*, İstanbul: Millî Eğitim Basımevi.
- , (1997), *Necati Beg Divanı*, İstanbul: Millî Eğitim Basımevi.
- Tekin, Gönül (2002), "Türk Edebiyatı 13.-15. Yüzyıllar", *Osmanlı Uygarlığı 2*, İstanbul: Kültür Bakanlığı Yayınları.
- Timurtaş, Faruk K. (1977), *Eski Türkiye Türkçesi*, İstanbul: İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Yayınları.
- Uğur, Ahmet (1997) (Haz.), *Gelibolulu Ali Mustafa Efendi, Kitabü't-Tarih-i Kühü'l-Ahbar*, Kayseri: Erciyes Üniversitesi Yayınları.
- Uğur, Mustafa ve Ahmet Çuhadar (1990) (Haz.), *Celalzade Mustafa Çelebi, Selimname*, Ankara: Kültür Bakanlığı Yayınları.
- Unat, Faik Reşit ve Mehmed A. Köymen (1957) (Haz.), *Mehmed Neşrî, Kitâb-ı Cihan-nümâ*, Ankara: Türk Tarih Kurumu Yayınları.
- Yavuz, Ali Fikri ve İsmail Özen (ty) (Haz.), *Bursalı Mehmed Tahir, Osmanlı Müellifleri*, İstanbul: Meral Yayınevi.
- Yavuz, Kemal ve Yekta Saraç (2003) (Haz.), *Âşık Paşazade, Osmanoğulları Tarihi*, İstanbul: K Kitaplığı.
- Yüksel, Hasan ve M. Fatih Köksal (1998) (Haz.), *Topal Ahmed Rıfat Efendi, Devhatü'n-Nukaba: Osmanlı Toplumunda Sadat-ı Kiram ve Nakibüleşraflar*, Sivas: Dilek Matbaası.